

Левчук Аліна Олександрівна,
ад'юнкт докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ

ІСТОРИКО-ПРАВОВИЙ РОЗВИТОК КОРУПЦІЇ

Корупція – це соціальне явище, яке бере витoki у далекому минулому. Від античної доби й до сьогоднішніх днів значною проблемою є проблема контролю за особами та групами осіб, які ставлять власні інтереси вище за інтереси держави і суспільства в цілому. З появою такої соціальної групи, як чиновництво, корупція набула масштабного розмаху. Її міра та відвертість визначалися повнотою надання чиновництву влади над населенням та рівнем загального культурно-цивілізаційного розвитку самого суспільства.

Корупція як соціальне явище виникло настільки давно, що іноді складається враження, що, якщо не одночасно з зародженням людської раси на землі, то принаймні з виникненням у людському житті владних та грошових взаємовідносин. Перша згадка про корупцію, як негативну форму здійснення державної служби знайшла своє відображення в найстарішому з відомих людству історичних пам'ятників державності – архіві стародавнього Вавилону, – що припадає на другу половину XXIV століття до нашої ери. В епоху шумерів і семітів Цар Лагаша (територія сучасного Іраку) Урукагіна був вимушений реформувати своє державне управління з метою припинення зловживань своїх чиновників та суддів [1, с. 94].

Ще понад два тисячоліття тому корупція сприймалась як головний чинник політичних змін, як явище, що неминуче спричиняє падіння некомпетентних режимів та зміну їх більш міцною владою.

Історія корупції як соціального явища бере свій початок у глибокій давнині. У Стародавній Греції в IV–V століттях до нашої ери прояви корупції здебільшого мали побутовий характер і проявлялись як «псування їжі і питної води». Пізніше корупцією стали називати деякі карані в судовому порядку дії, такі, як: зіпсованість моралі, розпусність молоді, розлад порядку в полісі [2].

У стародавньому Римі та Афінах боротьба з корупцією була насамперед справою гуртової моралі та суспільного контролю. В цих державах-полісах справді було вжито певних заходів, що мали обмежити ризик таємних послуг та операцій. Так, наприклад, часто членів рад чи зборів обирали жеребкуванням, вважаючи, що випадок – найкраща запорука об'єктивності. Для виборних посад встановлювалися короткі терміни без права переобрання.

Історія корупції не поступається в часовому вимірі свого існування історії людської цивілізації, де б вона не коїлася – у Єгипті, Римі або Іудеї. Хабарництво також згадується в російських літописах XIII ст. Як і у Візантії, чиновникам на Русі не платили «жалування», вони жили за рахунок народу. Тому і призначалися чиновники на короткий термін – на один, два роки. Перше законодавче обмеження корупційних діянь належить Іванові III. А його онук Іван Грозний

уперше ввів смертну страту в якості покарання за надмірність у хабарях, відмінивши своїм указом 1555 року «кормление чиновников» [3].

В період середньовіччя, розвитку монархічної форми правління, головним корупціонером виступає монарх, що надає пільги та привілеї, спускаючи їх згори донизу ієрархічними щаблями. Завдяки вмілому розподілу титулів, пільг та посад монарх маніпулює своїм оточенням.

За республіканської форми правління небезпека підкрадається знизу, корупція набирає форм горизонтальної дезінтеграції політичної спільноти. Амбітні особи, клани та політичні фракції створюють постійну загрозу стабільності та єдності республіканських інституцій. Через мережу своїх замовників та спільників інтригани можуть схилити на свою користь ухвали правосуддя, маніпулювати призначенням суддів та урядовців і захоплювати найвигодніші офіційні посади. За демократичних режимів, де громадяни користуються загальним виборчим правом, голоси найбідніших виборців можна відкрито купити чи продати за гроші, харчі або подарунки, як це щедро засвідчують документи про вибори в європейських країнах у XIX сторіччі. Рано чи пізно падіння політичної та загальної моралі, невдоволення народу та пихатість багатіїв заганяють республіку в пекло громадянської війни або в обійми диктатора.

Як зазначав шотландський філософ Девід Г'юм, люди мають набагато міцніші зобов'язання перед тими, хто їм ближчий, – перед родичами, друзями, аніж перед великими абстрактними одиницями, такими, наприклад, як суспільство чи людство [4].

Певною мірою традиційне песимістичне сприйняття людини як істоти, корумпованої від природи, формувалося під впливом релігійної догми про недосконалість всього земного. Та водночас воно успадковане від тієї форми цивілізації, в якій тканина соціальних стосунків – ієрархічні зв'язки, місцева солідарність, корпоративні чи релігійні спільноти – була набагато щільнішою, ніж нині. Світ класичної політики сповнений придворних, васалів, інтриганів та лакуз, які шукають ласки можновладця чи багатія, тоді як сучасна демократична держава, принаймні в ідеалі, виглядає як нейтральна безособова машина, яка протистоїть масі рівних у своїй анонімності громадян.

Надійний захист від корупції можуть забезпечити лише громадянська свідомість, пильний нагляд громади за громадською та приватною поведінкою громадян, почуття релігійного обов'язку, патріотизм та відданість традиціям.

На сучасному етапі розвитку корупція в Україні стала надзвичайною проблемою, адже вона небезпечна не тільки як засіб самознищення ефективної державної влади як такий, але і засіб дискредитації представницької форми демократії зокрема. Корупційні діяння дозволяють державним посадовцям, політичним і громадським діячам використовувати надані права і владні повноваження для особистого збагачення, а також і задовольняти корпоративні і кланові інтереси політико-економічних груп впливу.

Список використаних джерел

1. Большая советская энциклопедия – М.: Сов. энцикл., Т. 27. – 1977. – С. 94.
2. Бортошек М. Римское право. Определения. Понятия. Термины. – М.: Политиздат, 1989. – 320 с.
3. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России. – Санкт-Петербург: Из-во «Альфа», 1997. – 351 с.
4. Г'юм Д. Трактат про людську природу / Д. Г'юм. – К., 2003. – 526с.

Лебедєва Наталя Василівна,

ад'юнкт докторантури та аспірантури
Національної академії внутрішніх справ

УЧАСТЬ ГРОМАДСЬКОСТІ В ПРОТИДІЇ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

Корупція в Україні є однією з проблем, які потребують невідкладного розв'язання. Вона становить значну загрозу демократії, реалізації принципу верховенства права, соціальному прогресу, національній безпеці, становленні громадянського суспільства [1].

Громадськість у сфері протидії корупції можна визначити соціальним утворенням, протилежним державі, яке спонукає останню до створення умов, необхідних для всебічного розвитку та існування членів такого суспільства у відносинах із приводу запобігання та протидії корупції на підставі та у спосіб, передбаченим чинним законодавством України [2]. Що ж до самого поняття, то В. Нестерович, досліджуючи етимологію поняття «громадськість», посилається на польського вченого Т. Сасіньського-Класа, який вважає, що це поняття «походить від латинського «*poplicus*» чи «*populous*», тобто «люди». Тому, першим історичним значенням громадськості було все те, що належить до громадського (публічного) виміру колективу чи відкрита для громадськості сфера – «*Respublica*» [3 с. 19].

Важливість участі громадськості у запобіганні та протидії корупції визнається на міжнародному та національному рівнях, про що зазначено в статті 13 Конвенції ООН проти корупції, ратифікованої Верховною Радою України 18 жовтня 2006 р. (набула чинності для України 1 січня 2010 р.) [4].

У суспільстві і державі існують завищені очікування щодо залучення громадян до заходів запобігання корупції. Як правило, громадяни лише заявляють про свої наміри протидіяти корупції, але утримуються при цьому від активних дій, пояснюючи це відсутністю бажання втручатись в антикорупційну діяльність держави. Громадяни виявляють бажання лише пасивно чи опосередковано сприяти запобіжній діяльності інших суб'єктів. Отже, громадян навряд чи можна розглядати як окремих суб'єктів запобігання корупції. Лише об'єднавшись у громадські організації, діючи, таким чином, як